

25. Ломова М. Разведывательная этнографическая поездка в украинское Полесье / М. Ломова, М. Козакевич, П. Жолтовський // Советская этнография (далі – СЭ). – 1953. – № 3. – С. 127–132.
26. Малчанова Л. А. Некаторыя вынікі работы комплекснай этнаграфічнай экспедыцыі 1963 г. па Беларускаму і Украінскаму Палессю / Л. А. Малчанова // Весті Акадэміі навук БССР. Серыя грамадскіх навук. – 1964. – № 4. – С. 182–184.
27. Мамонов В. С. Старинные орудия обработки почвы из с. Староселье на Днепре / В. С. Мамонов // СЭ. – 1952. – № 4. – С. 67–90.
28. Молчанова Л. А. Животноводство / Л. А. Молчанова, Р. И. Федына // Полесье. Матеріальна культура. – К. : Наукова думка, 1988. – С. 137–148.
29. Національні архіви наукової фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. – Ф. 14–2, спр. 338. Стенограма республіканської наради з питань радянської етнології, 23–26.02.1954 р., 383 арк.
30. Никончук М. В. Сільськогосподарська лексика правобережного Полісся / М. В. Никончук. – К. : Наукова думка, 1985. – 312 с.
31. Омеляшко Р. Концептуальні засади та організація врятування і збереження етнокультурної спадщини Полісся / Ростислав Омеляшко // Полісся: мова, культура, історія : мат-ли міжнар. конф. – К., 1996. – С. 9–27.
32. Павлюк С. П. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект / С. П. Павлюк. – К. : Наукова думка, 1991. – 224 с.
33. Прилипо Я. П. Сельское хозяйство до Великой Октябрьской революции / Я. П. Прилипо // Народы европейской части СССР. – М. : Наука, 1964. – Т. 1. – С. 596–605.
34. Сидоренко О. Етнографічні матеріали Київського державного історичного музею / О. Сидоренко // НТЕ. – 1957. – № 4. – С. 154–156.
35. Симоненко І. Ф. Сільськогосподарська культура селян / І. Ф. Симоненко // Українці : історико-етнографічна монографія у двох томах (Макет). – К. : Вид-во АН УРСР, 1959. – Т. 1. – С. 181–203.
36. Стельмах Г. Ю. Етнографічна експедиція до Волинської області в 1955 р. / Г. Ю. Стельмах // Українська етнологія. – К., 1958. – С. 125–131. – (Наукові записки / ІМФЕ АН УРСР ; вип. IV).
37. Тиндик В. М. Етнографічні матеріали з села Старосілля в збірці музею / В. М. Тиндик // Національний музей історії України: його фундатори та колекції : темат. зб. наук. пр. – К., 1999. – С. 126–131.
38. Ципишев С. Особливості утримання тварин у Сарненському районі Рівненської області на початку ХХ ст. (прикладний аспект) / Сергій Ципишев // Західне Полісся: історія та культура : наук. зб. – Рівне, 2009. – Вип. III. – С. 80–85.
39. Kutelmach K. “Spasowa boroda”: magia czy rzeczywistość? Przyczynki do rolniczych motywów w obrzędach cyklu kalendarzowego (na materiale Srodkowego Polesia) / Kornelij Kutelmach // Konteksty. – 1996. – Nr. 3–4. – S. 128–134.

УДК: 342.731:2 „1960/1980”

Л. Ларькіна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ КОМІСІЯМИ СПРІЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ У 60-80-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано адміністративне провадження за порушення законодавства про релігійні культу на основі нормативних актів, джерел Рівненського та Волинського архівів. Визначено систему органів, які забезпечували контроль за дотриманням законодавства про культу.

Ключові слова: адміністративний процес, комісії сприяння, законодавство про релігійні культу, Рада депутатів трудящих.

The administrative proceedings for violating the legislation on religious cults are analysed in the article on the basis of normative acts as well as the materials of the State Archives of Rivne and Volyn regions. The system of special bodies which monitored compliance with the legislation on religious cults is also determined.

Keywords: assistance commissions, legislation on religious cults, administrative commissions of Executive Committees of the Councils of Working People's Deputies.

Актуальність даної теми зумовлюється відсутністю ґрунтовних досліджень по комісіям сприяння за додержанням законодавства про релігійні культу на Волині та Рівненщині. Здійснення релігійної політики на місцях покладалося на різні партійні та державні органи, втім не менш важливу роль у цьому відігравали громадські комісії сприяння за дотриманням законодавства про релігійні культу при місцевих радах, які підтримували тісний зв'язок і координували свою роботу з адміністративними комісіями, які були при виконкомах Рад депутатів трудящих.

Епізодично цієї проблематики торкаються дослідники Я. Стоцький,

С. Жилок, І.Бондарчук, Л.Загребельна, Л.Паніна, В.Ніколаєнко, К.Якуніна. Основною джерельною базою є документи неопублікованих архівних джерел, що зберігаються у Державних архівах Рівненської та Волинської областей, Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, а також радянське законодавство про релігійні культу.

Мета дослідження полягає у детальному аналізі правового забезпечення контролю за дотриманням законодавства про релігійні культу, яке стосується адміністративної діяльності комісії сприяння.

Історія державно-церковних відносин надає різні приклади форм і методів боротьби з релігією. Початок 60-х років ХХ століття характеризувався легітимними та більш лояльними методами втручання держави в справи церкви, але це тільки на перший погляд. Була створена система державних органів, що регулювала духовне життя громадян і вела контроль за діяльністю релігійних громад. Найменша ланка в цій системі належала місцевим органам влади та громадським комісіям сприяння при них.

Комісії сприяння не мали адміністративних повноважень, вони здійснювали контроль за дотриманням законодавства про релігійні культу. В даному дослідженні ми повинні з'ясувати як комісії сприяння по дотриманню законодавства про релігійні культу підтримували зв'язок і координували свою роботу з адміністративними комісіями, які були при виконкомах Рад депутатів трудящих, а в деяких випадках перебирали на себе їх функції.

З метою посилення контролю за дотриманням громадянами законів про релігійні культу Президія Верховної Ради УРСР ухвалила положення “Про адміністративні комісії” від 15 грудня 1961 року. За ним вони створювались у складі не менше 7-ми осіб (голова, заступник, секретарі та 4 члени) при районних і міських виконавчих комітетах Рад депутатів трудящих [11, с. 609].

Існувало ще два документи, які визначали відповідальність за порушення релігійного законодавства, прийняла 26 березня 1966 року Президія ВР УРСР. Перший, це указ “Про адміністративну відповідальність за порушення законодавства про релігійні культу” визначав порушення законодавства. Такими діями вважали ухилення керівників релігійних організацій від реєстрації об'єднання в органах влади, порушення правил організації проведення релігійних зборів та інших акцій, організацію і проведення служителями культу дитячих та юнацьких релігійних зборів та гуртків, інших заходів, що не мали стосунку до відправлення культу. За подібні порушення передбачався штраф у розмірі 50 карбованців [13, с. 69].

Накладаються штрафи адміністративними комісіями при виконкомах районних, міських рад народних депутатів [10, с.177] Також адміністративна відповідальність настає за порушення правил охорони і використання пам'ятників історії і культури в указі Президії ВР СССР від 17 лютого 1977 року [10, с.178]. Наступним знаходимо, за порушення порядку заняття кустарно-ремісничими справами накладається штраф 30 карбованців [10, с.179]. Мається на увазі вироблення свічок, вина та іншого церковного приладдя.

Розмір штрафу визначався в розмірах, передбачених актом, який встановлював відповідальність за даний вид порушення з врахуванням тяжкості порушення, особи та майнового стану винуватця карбованців [10, с.239]. Другим була постанова Президії ВР УРСР “Про застосування статті 138 Кримінального кодексу Української РСР” від 26 березня визначала порушення, які підпадали під кримінальну відповідальність. До них відносились: примусове проведення зборів і здійснення оподаткування на користь релігійних організацій і служителів культу: виготовлення для масового розповсюдження звернень, листівок та інших документів, що закликали до невиконання релігійного законодавства; вчинення обманних дій з метою збудження релігійних марновіств серед населення; організація і проведення релігійних зборів та інших акцій, що порушували громадський порядок; організація і систематичне проведення занять з навчання релігії для неповнолітніх [10, с. 412].

Незабаром 26 листопада 1966 року на основі цих нормативно - правових актів було рекомендовано Радою у справах релігій при Раді Міністрів СРСР “Примірне положення про комісії сприяння виконкомам рад депутатів трудящих по дотриманню законодавства про релігійні культу” [10].

В Примірному положенні про комісії сприяння контролю за дотриманням законодавства про релігійні культу було чітко окреслено, що адміністративних прав комісія сприяння не має [10, с. 150]. Вони не могли викликати на свої засідання духовенство, членів виконавчих органів релігійних об'єднань. Звичайно існувала процедура притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про релігійні культу. Було визначено, що комісії сприяння підтримують тісний зв'язок і координують свою роботу з діяльністю постійних комісій при виконкомах. Серед них адміністративні комісії.

Штрафи, як засіб адміністративного стягнення, передбачалися за порушення правил про культу. Комісія мала право накладати інші адміністративні санкції, серед яких найчастіше фігурували не тільки штрафи, але й попередження, громадські догани, стягнення з активістів за порушення релігійного законодавства.

Вважалося, що комісії сприяння повинні спочатку були проводити роботу у формі бесід і впливу, а вже як останній аргумент вплив адміністративних комісій при виконкомах депутатів Рад трудящих. Звичайно, що в деяких районах питання про порушення законодавства про культу попередньо в комісіях сприяння не розглядалися, а вирішуються відразу в адміністративних комісіях, де питання вирішуються односторонньо без глибокого аналізу причин і явищ [2, аркуш 31].

На цьому наголошував Уповноважений в справах релігії. У своєму звіті зазначав, що мають місце випадки коли в ряді районів контроль за діяльністю релігійних організацій ведеться слабо і замість глибокого аналізу релігійної обрядності, фінансової діяльності церков часто захоплюється тільки адміністративними мірами. Так, в Гоцанському районі були оштрафовані священники села Андрусів, Липки за проведення обряду похорон. Замість того, щоб провести роботу з батьками, братами і сестрами померлого і переконати їх не хоронити по релігійному обряду в сільську Раду визвали священника і в категоричній формі заборонили похорон, а коли священник заявив, що батьки заказали похорони і наполягають на церковному обряді, то попередили, що він буде оштрафований, що було зроблено на третій день [3, аркуш 37]. Свідчить, що велику роль переконання та бесід не порушувати законодавство про релігійні культу покладали на комісії сприяння.

Практично на місцях комісії сприяння складали акти зафіксованих порушень для адмінкомісії, останні на основі даних актів накладала адміністративні санкції. Типовий є акт складений від 19 грудня 1982 року Прислуцької сільської Ради Березнівського району. Як вказано в акті, в домі громадянки Дзюби відбулось протизаконне зібрання п'ятидесятників. Керували зібранням 9 людей, в тому числі: І.С. Мамчур, К.В. Жабчик, Ф.Ф. Славинський, Н.Ф. Люшин, Д.С. Марчук, У.Т. Милинчук, А.І. Мамчур, І.Н. Бабак, Н.А. Родисюк. Відповідно постановою адміністративної комісії від 27 грудня 1982 року крім цих осіб і господаря будинку, оштрафовані рядові віруючі Мамчур В.С., Стахнюк П.І., Сосновчик П.І., Мамчур І.П. Вказані прізвища взяті адміністративною комісією вибірково з приложеного списку [7, аркуш 33].

Ще для прикладу, у звіті уповноваженому від Сарненського райвиконкому за 1985 рік читаємо: "Чільне місце в діяльності комісії сприяння займає контроль за дотриманням законодавства про релігійні культу, який здійснюється в основному членами комісії. Протягом 1985 року 38 чоловік притягались до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про релігійні культу. Зокрема, оштрафовані на 50 крб. 12 громадян села Кричильськ, 8 громадян із села Корост, 6 чоловік с. Чабель за проведення незаконних молитовних зібрань секти СХБ в незареєстрованих будинках" [9, с.79].

Знаходимо, ще факти, що сільська комісія неодноразово передавала матеріали на розгляд адмінкомісії при Сарненському райвиконкомі в результаті чого керівники віруючих притягувались до адміністративної відповідальності [4, аркуш 9].

Для підтвердження злагоженої роботи цих комісій та ширшого розкриття їх діяльності знаходимо ще декілька моментів. Комісією сприяння райвиконкому було виявлено порушення законодавства про культу на території Костюхівської, Четвертнянської, Рудниківської, Комарівської сільських Рад у Волинській області. Незначна частина віруючих на території цих сільських рад відправляли службу не в зареєстрованих будинках, без дозволу місцевих органів проводити ремонт культових будинків. Матеріали про порушення законодавства про культу розглядалися на засіданнях адміністративних комісій, де винні притягались до адміністративної відповідальності. Акти про притягнення до відповідальності були заборані представниками облвиконкому в січні 1973 року під час перевірки роботи комісії сприяння [8, аркуш 19].

Від прокурора Л.В. Якимчук до замісника голови виконкому Рівненської обласної Ради народних депутатів С.А. Чернолоз (авт.-Чернолоз С.А.- голова обласної комісії сприяння) надійшла довідка, що перевіркою на місті встановлено, що в с. Малинськ Березнівського району в даний час діє дві групи віруючих. Одна із груп віри ХВЕ-п'ятидесятників під керівництвом С.Г. Свиридюка, збирається в його будинку, друга група, віруючих ЕХБ- в будинку І.П. Прокопчука. Раніше дві групи діяли разом. Комісії сприяння сільвиконкому за перше півріччя 1983 р. склала 3 акти про протизаконні зібрання групи Свиридюка і один акт групи Прокопчука, які розглянуті адміністративною комісією [7, аркуш 35].

Про гармонійну роботу комісії сприяння та адміністративних комісій знаходимо в інформації про кількість притягнутих до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про культу в 1979 році по Рівненській області (див. таблицю 1.)

Таблиця 1.

	Всього	Віруючі зареєстрованих релігійних общин					Віруючих незареєстрованих релігійних общин				
		По конфесіям					По конфесіям				
		РПЦ	католики	ЕХБ	АСД	інші	ієговісти	адвентисти	СЦЕХБ	П'ятидесятн.	інші
Оштрафовано	37	6		19				8	1	3	
Попереджено на адмінкомісії	13	8		5							
Профілактика адмінорганами і на зібраннях робочих колективів	144	16		20	4		2	35	67		
Притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи іншої відповідальності посадових осіб	3										

[6, аркуш 22]

Відмітимо цікавий аналіз характерних порушень законодавства про культу в Рівненській області за 1977 рік. Комісією сприяння виявлені такі порушення: 17 ієговістів відмовились приймати участь у виборах, 7 яких із міста Рівного і 10 із Дубнівського району. 8 військовозобов'язаних Костопільського району із 50 заявили, що в райвоенкоматі про те, що не будуть приймати присяги і брати в руки зброю. В даний час з ними проводиться профілактична робота, в результаті якої призовник признав хибність своїх поглядів і заявив, що присягу приймати не буде. Також строго попереджений директор Кухченської школи за видачу характеристик учням з вказуванням на релігійну приналежність і директор Рівненського кооперативного технікуму за виключення учениці першого курсу Алли Єфімчук. За те, що вона відмовилась вступати в комсомол по релігійним мотивам [1, аркуш 95-96].

І як результат роботи адміністративної комісії знаходимо документ, де обласний відділ юстиції облвиконкому та обласний суд узагальнили судову і адміністративну практику з питань додержання законодавства про релігійні культу в Сарненському та Рівненському районах. На протязі 1976-1977 рр. адміністративними комісіями цих районів розглянуто 7 адміністративних матеріалів: 6 - в Сарненському та 1 - в Рівненському районах. По своєму характеру порушення законодавства про культу виявилось в таких діях: порушення встановленому законодавством правил, організація і проведення релігійних зборів, походів та інших церемоній культу - 6 порушень; організація проведення служителями культу і членами релігійних об'єднань спеціальних дитячих та юнацьких зборів - 1 порушення [5, аркуш 39].

Отже, проаналізувавши лише деякі моменти адміністративного провадження за порушення законодавства про релігійні культу, можна стверджувати, що комісії сприяння та адміністративні комісії тісно взаємодіяли доповнюючи один одного. Звичайно, що їх функції дублювалися. Це було суттєве незаперечне доповнення до загальної політики держави проти церкви.

Джерела та література

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф-4648. – Оп. 7. – Спр. 63. – 131 арк.
2. Державний архів Рівненської області (далі ДАРО) – Ф.204. – Оп. 12. – Спр. 162 – 35 арк.

3. ДАРО. – Ф.204. – Оп. 12. – Спр. 172 – 45 арк.
4. ДАРО. – Ф.204. – Оп. 12. – Спр. 238 – 26 арк.
5. ДАРО. – Ф.204. – Оп. 12. – Спр. 275 – 67 арк.
6. ДАРО. – Ф.204. – Оп. 12. – Спр. 291 – 30 арк.
7. ДАРО. – Р-668. – Оп. 13. – Спр. 669 – 35 арк.
8. Державний архів Волинської області. – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 156. – 41 арк.
9. Загребельна Л. Особливості формування та діяльності комісії сприяння контролю за дотриманням законодавства про релігійні культури у 60-х – середині 80-х років ХХ ст. [за матеріалами Державного архіву Рівненської області] [Текст] / Л. Загребельна // Історія релігії в Україні і світі: збірник наукових праць. Серія “Історичне релігієзнавство”. – Острог: Видавництво Нац. університету “Острозька академія”, 2009. – Випуск 3. – С. 67- 81.
10. Законодательство о религиозных культах. - М., “Юридическая литература”, 1969.- 304с.
11. Об административных комиссиях при ЦК районных, городских Советов депутатов трудящихся УССР о порядке производства по делам об административных нарушениях. 15 декабря 1961 // Ведомости. – 1961. - № 51. – С. 609.
12. Релігійна політика в Україні у 1960-х — 1980-х роках і сучасна практика міжконфесійних відносин / П. М. Бондарчук, В. М. Даниленко, В. О. Крупина, О. Н. Кубальський; відп. ред. В. М. Даниленко. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 210 с.
13. Якуніна К.І. Порівняльна характеристика сектантського руху на Волині та Житомирщині у 1940-1970-х рр.– Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Наукові записки РДУ. Випуск 23. – Рівне:О.Зень, 2012. – С. 226-234.

УДК 94: 329. 15] (477. 82) “1988 – 1991”

О. Чура

РЕЛІГІЙНИЙ РЕНЕСАНС У ЛЬВОВІ НАПРИКІНЦІ 80-Х ПОЧАТКУ 90-Х РР. ХХ СТ. У РЕЦЕПЦІ КОМУНІСТИЧНОЇ ВЛАДИ МІСТА

В науковій розвідці йдеться про сприйняття міським компартапаратом релігійного відродження у Львові, пошквального перебудовними новаціями, які у свою чергу спричинилися до відновлення демократичного та національно-визвольного рухів серед патріотично налаштованої громадськості міста.

Ключові слова: перебудова, міськом, КПРС-КПУ, УГКЦ, УАПЦ, РПЦ, релігійний ренесанс, національно-демократичне відродження, акції протесту.

The scientific exploration refers to the perception of the city's religious revival by the local Communist party, exhilaration of reconstructive innovations, which turned to restore the democratic and national liberation movements among the city's patriotically concerned public activists.

Keywords: reconstruction, City Communist party Committee, Communist Party of the USSR, Communist Party of Ukraine, UGCC, UAOC, Russian Orthodox Church, religious renaissance, national-democratic revival, protests.

Таємним результатом угоди знаної як Пакт Молотова-Рібентропа, стало захоплення російськими комуністами західноукраїнських земель, що належали польській державі. Як наслідок, московський компартапарат розпочав політику комунізації, а відтак русифікації Галичини, Волині, Буковини і Закарпаття. Для цього 1 жовтня 1939 р. Політбюро ЦК ВКП(б) оприлюднив постанову “Про створення комуністичних організацій у Західній Україні і Західній Білорусії”, а 27 листопада затвердив склади парторганів на завойованих землях [1, с. 38]. Через майже півстоліття, у 1985 р., чисельність Львівського міського комітету КПРС-КПУ становила 57 345 членів КПРС, що складало 7,24% від кількості жителів міста [2, арк. 13]. Це наштовкує на думку щодо слабкої соціальної підтримки комуністичних спілок на місцях та утримування партапарату за рахунок підконтрольних силових структур.

Динаміку зростання міських партійних лав у перебудовний період демонструють наступні дані: у 1985 р. на партійному обліку перебувало 57 345 осіб [3, арк. 13], 1986 р. – 58 326 [4, арк. 14], 1987 р. – 59 567 [5, арк. 15], 1988 – 60 102 [6, арк. 22], 1989 – 61 509 [7, арк. 1], 1990 – 60 626 [8, арк. 1], 1991 – 50 427 [9, арк. 9]. За соціальним складом це наближено 60% робітників, 40% службовців [10, арк. 22]. Національна структура мала таку статистику: українців – 61.8% , росіян – 31.1%, євреїв – 3.1%, білорусів – 1.5%, поляків – 1% [11, арк. 4]. У штаті Львівського міському працювало 163 комуністи [12, арк. 15]. Він опирався на п'ять районних комітетів партії. Станом на 1985 р. на обліку в Залізничному райкомі перебувало 19 855 партійців [13, арк. 21], в Ленінському – 14 103 [14, арк. 33], Радянському – 11 355 [15, арк. 41], Червоноармійському – 9 833 [16, арк. 49], Шевченківському – 9 033 [17, арк. 53]. Загальна кількість керівного апарату райкомів становила 340 партійців [18, арк. 1].

Стабільне фінансове становище партії дозволяло її керівникам отримувати велику платню. Парткерівник Львова – перший секретар міському, заробляв 390 крб., другий – 340 крб., секретар – 310 крб., заввідділом – 280 крб., інструктор – 220 крб. [19, арк. 17] Партійні працівники районних комітетів мали наступні зарплати: перший секретар – 330 крб., другий – 280 крб., секретар – 260 крб., завідувач відділом – 230 крб., завідувач сектором – 220 крб., інструктор – 200 крб. [20, арк. 43] Для порівняння: середньомісячна заробітна плата сягала 183 крб. [21, с. 51] Розмір пенсії становив 71 крб., стипендії 40 крб. [22, арк. 72]

У 1985 – 1987 рр. Генеральний секретар ЦК КПРС М. Горбачов готував громадян Радянського Союзу до переформатування КПРС в демократичну партію європейського штибу. Під виглядом повернення до ленінських принципів державної побудови, оновлення було націлене на збереження за КПРС політичної влади в СРСР. Роль трибуни, з висоти якої проголошено початок реформування політичної системи держави, відводилася XIX Всесоюзній партійній конференції, що розпочала роботу 28 червня 1988 р. у Москві. Фундаментальні засади компартійної демократизації отримали розголос в доповіді її ініціатора. Йшлося про стан реалізації політики перебудови, започаткованої на XXVII з'їзді, що відбувся двома роками раніше. За словами доповідача, просування економічних новацій явно гальмувалося [23, с. 7 – 13]. Як наслідок, стрімке падіння матеріального становища громадян країни спричинило розгортання загальнодемократизаційних процесів із помітними антикомуністичними ознаками. Особливо у такому патріотично налаштованому регіоні УРСР як Галичина.

Відтак, стають помітними ознаки розгортання релігійного ренесансу у Львові. Хоча комуністична доктрина і відкидала християнське вівочення, партійні керівники таємно підтримували Російську православну церкву, оскільки остання була виразником духовної єдності слов'янських народів, що влаштовувало офіційну владу. Діяльність національно-спрямованої Української греко-католицької церкви перебувала під заборонаю, зазнаючи постійних утисків. Значну кількість духовенства, храмів, церковного майна було передано у підпорядкування РПЦ, що приводило до виникнення протиріч між віруючими двох християнських конфесій. Ключовим чинником наростання релігійного відродження, стало відзначення 1000-ліття хрещення Київської Русі-України, котре припало на 1988 р. На нараді партійного і ідеологічного активу від 28 вересня 1988 р. зафіксовано, що на території Львівської області та у Львові діяло 657 зареєстрованих релігійних об'єднань: 590 – православних, 10 – римо-католицьких, 57 – протестантських. Налічувалося більше як 20 зареєстрованих релігійних громад УГКЦ. Близько 150 католицьких священників та 250 монахів здійснювали релігійні обряди таємно у домашніх церквах та монастирях [24, арк. 1 – 2]. В апарат Уповноваженого у справах релігії у Львівській області надійшло більш як 1 000 заяв громадян з вимогами реєстрації греко-католицьких общин. Таємна інформація начальника відділу пропаганди і агітації міському, датована 5 жовтня 1988 р., свідчила, що у Львові відбувалися численні “незаконні” зібрання. Винятково хвилював партпрацівників зв'язок священнослужителів з лідерами національно-визвольного руху краю та їх контакти з католицькими ієрархами у Польщі і Ватикані [25, арк. 48].

Націлюючи компартійців на протистояння активізації католицьких громад, партійне керівництво так налаштовувало їх дії: “Ми повинні твердо стояти на позиціях, що відродження уніатської церкви політично шкідливе і для заходу України неможливе” [26, арк. 23]. У контексті перешкодження легалізації УГКЦ, міський комітет КПУ зобов'язував інформаторів фіксувати кількість, соціальних склад, ступінь активності віруючих та їх лідерів, знешкоджувати канали розповсюдження релігійної літератури. Засоби масової інформації зобов'язувалися оприлюднювати виступи православного духовенства, засуджуючі релігійний сепаратизм. Партапарат наполегливо рекомендував широко використовувати антикатолицькі промови авторитетних релігійних сановників